

En modstandsmands beretning

Af Laurids Handrup, Hurup

Det var først i løbet af vinteren 1944-45, vor gruppe blev dannet. Skønt det var på et tidspunkt, da krigen for længst var afgjort, var det i en decideret landkommune som Visby-Heltborg ikke så lige en sag at få samlet en modstandsgruppe, da der jo ikke var tale om en forening, hvor man kunne melde sig ind. Man kom kun ind i modstandsbevægelsen ved at blive kontaktet af en, som i forvejen var involveret.

Vi blev gjort opmærksom på, at det drejede sig om noget, der havde med skydevåben at gøre, så vi kunne sige fra, hvis vi ikke kunne

have med det at gøre, og så var den »potte ude«. Men var vi interesserede, fik vi oplyst, at det var meningen, der skulle dannes en gruppe i Visby-Heltborg ligesom i andre kommuner. Pastor Andersen var gruppens leder, og det var ham, som havde samlet den.

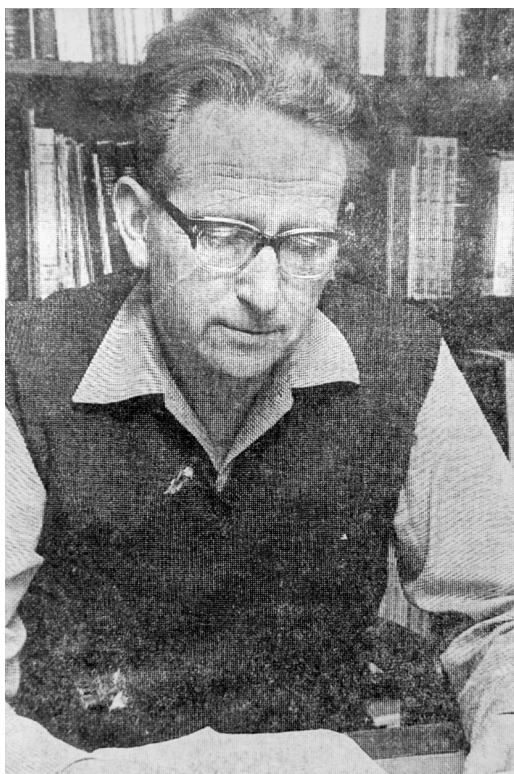
Vi havde flere eksempler på gode danske mænd, som viste interesse for sagen, men da de blev klar over dens alvor, måtte de erkende, at de ikke havde mod eller nerver til at gå med. De fik på den måde kendskab til noget, som de ikke burde vide noget om, og som kunne komme os til skade, så de fik en advarsel om at »holde kæft«, ellers kunne det gå dem grueligt galt.

Jens Kirk, Tousgård, fortalte engang, at en person, som havde svært ved at holde tæt, fik besøg af ham og forevist en pistol med forklaring om, hvor uhyre let sådan en tingest kunne gå af. Besøget havde 100 procents virkning.

Skete det usandsynlige, at en af vor gruppe blev taget af tyskerne, så vi andre måtte gå "under jorden", havde vi ganske bestemte forholdsregler at benytte os af, bl. a. når det gjaldt identitetskort, som alle borgere i Danmark efter tyskernes krav blev udstyret med. Var det f. eks. nødvendigt med en anden identitet, kunne vi hos sognerådsformand P. V. Christensen, Østergård i Visby, få udstedt et falskt identitetskort. Man skulle altid bære kortet på sig og forevise det på tyskernes krav, hvilket ofte skete, ved indfaldsvejene til byerne.

Vi havde også gavn af P. V. Christensen, når der var behov for transport. Mens alle andre bilejere måtte klodse bilen op, da man ikke kunne få benzin, så havde han en særlig køretilladelse med tildelt benzinration, og det havde vi megen gavn af, da der altid stod et køretøj til vores rådighed.

For at få status som gruppe skulle den bestå af mindst 5 medlemmer, og når det var på plads, ville vi på et eller andet tidspunkt få udleveret

Pastor Holger Tholstrup Andersen ved arbejdsbordet i Visby præstegård. Han var sognepræst i Visby og Heltborg sogne fra 1942-1972

Hans Therkildsen og hustru foran bunker i Agger umiddelbart efter befrielsen

våben og ammunition. Det var jo fra England, vi blev forsynet med våben, ammunition og sprængstof, og vi skulle til gengæld stå til rådighed for de allierede. Vi stod således under general Eisenhower, hvilket betød, at den engelske general Montgomery kunne mobilisere os til kampen mod den tyske værnemagt, og muligheden herfor var realistisk indtil Hitlers død 30. april 1945.

Når vi kom så sent i gang med dannelse af modstandsgrupper i Sydthy, var årsagen, at Jens Tholstrup, en meget aktiv modstandsmand, der stod for modtagelsen af våben fra de allierede, forlangte lavt blus på modstandsarbejdet i Thy, da området var særlig egnet til våbennedkastninger.

I stationsbyerne langs Thybanen var der dannet grupper, og flere af dem havde en sprængningskommando; men da der ikke fandtes særlig mange store virksomheder i området, var det især jernbanelinjen, som blev mål for sabo-

tage, hvilket irriterede tyskerne meget. Angrebene blev udført, når tyske transporter af forsyninger og tropper var på vej ad den vestjyske længdebane, og kunne derfor skabe forsinkelser for værnemagten.

Læge H. Therkildsen, Bedsted, der var sektionsschef for vores grupper, foretog forskellige sabotageaktioner bl.a. på banestrækningen, der går forbi Rønhede Plantage, hvorved flere skinner blev ødelagt. Det var et risikabelt foretagende, for tyske vagtposter patruljerede på banestrækningen, så det var nødvendigt med folk til at holde øje med tyskerne, men alt forløb som det skulle.

Tyskerne i Bedsted havde kvarter på kroen lige over for Therkildsens bopæl, og på et tidspunkt opdagede han, at tyskerne havde en stor lastbil stående i en garage bag kroen. Man blev enige om, at det vist var en opgave at gennemføre en ødelæggelse af den, for man havde behov for mere rutine i den slags aktioner. Problemet

En modig fotograf har fotograferet dette billede af nedkastningen af våben fra engelsk flyver

var, at det var nødvendigt med en tidsindstilling sprængning, hvis det skulle lykkes, og det havde vi ikke fået lært noget om. Efter mange overvejelser blev vi enige om at forsøge. Det lykkedes at komme ind i garagen og få en stor mængde sprængstof under bilen. Den hjemmelavede mekanisme blev tilsluttet og uret indstillet, så der var god tid til at komme i sikkerhed. Der blev nu spændt ventet på, hvad der ville ske, og det var ikke uden stolthed, man hørte braget og så garage + lastbil flyve til himmels.

Den tyske kommando i Bedsted indberettede sagen til kommandoen i Aalborg, som sendte eksperter til Bedsted for at undersøge ødelæggelsens vederstyggelighed. De kunne konstatere, at det i hvert fald var eksperter, der havde været på spil, og det morede vi os gevaldigt over.

Om foråret 1945 var vi med til at modtage en sending våben, der blev nedkastet i faldskærme fra allierede maskiner på en godkendt plads ved Nørhedegård Skov mellem Bedsted og Visby. Der blev lyttet ivrigt til den danske nyhedsudsendelse fra London, der altid blev afsluttet med en række hilsener til forskellige navngivne personer. Den 23. april kom der hilsen til Yrsa,

Mona, Peter og Hjalmar, og Hjalmar var kodeordet for vores nedkastningsplads.

Sammen med folk fra andre grupper i området samledes man på pladsen kl. 23.30, og alle ventede spændt på, hvad der nu ville ske. Teglværksejer Dam fra Bedsted havde organiseret heste og vogn til transport af de containere, som var bestemt for os, og han holdt med køretøjet i skovbrynet. Mænd med lommelygter blev placeret på en ganske bestemt måde, så piloten kunne få lasten ned på det rigtige sted. Vi var dengang meget betaget af, at en maskine, som lettede fra England med kurs mod Danmark, i nattens mulm og mørke kunne finde frem til Visby, der jo kun er en lille ubetydelig prik på landkortet.

12 containere kom dalende ned til os, og det var et fantastisk syn; men det havde hestene tilsyneladende ikke sans for, de blev nemlig så forskrækkede, at de for af sted med vognen. Resultatet blev, at køretøjet var ubrugeligt til transport af godset. Det var faktisk ikke særlig godt, for nu måtte vi til at slæbe de tunge beholdere ned til Nørhedegård, hvor Thorning Hedegaard gav os lov til at skjule dem i laden. Det blev et hestearbejde for de 8 til 10 mand, der skulle til at bære en container gennem pløjemarken ned til gården. Men vi fik klareret det, og folk begyndte at tage hjem. De tilbageblevne opdagede imidlertid til deres skræk, at der lå en faldskærm og flagrede over en container ude på marken. Det var nu ved at blive lyst, men den skulle bjerges, og skønt folkene var mere eller mindre udkørte, lykkedes det at få slæbt den ned til gården, uden tilsyneladende at vække særlig opsigt. Men faldskærmen var sporløst forsvundet. Ingen vidste, hvor den var blevet af, men nogle mente, at den vist var havnet nede i Visby Præstegård.

Næste morgen ringede lærer J. Kristiansen, Hurup, til pastor Andersen og spurgte, om soen havde fået grise? ”Jo”, svarede pastoren, ”den har fået 12 dejlige grise, og bagefter kom der sandelig en til”.

I Visby Præstegård fik vi nu udleveret vore våben af Jens Kirk, Tousgård, og vi startede med at rense dem for al den vaselin, de var smurt ind i. Det var et kæmpearbejde. Vi brugte store

mængder papir, der sammen med vaselin gik direkte i kakkelovnen, som var rødglødende, da vi var færdige.

Vi var 5 mand i gruppen, hver fik udleveret: - en revolver, en maskinpistol, en riffel samt 2 canadiske carabiner, som var halvautomatiske geværer med magasin til 15 skud, hvoraf jeg fik det ene samt ammunition - i alt 45 skud. Alle modtog endvidere en håndgranat, som var stor, ægformet og blev kaldt "strudseæg". Sluttelig gav Jens Kirk undervisning i, hvordan vi skulle behandle og bruge vore våben.

Midt under våbenrensningen kom der en kurér fra gruppen i Hurup med en skriftlig meddelelse til vor leder, pastor Andersen, som skulle besørge det videre til læge Therkildsen i Bedsted. En fra vor gruppe meldte sig til tjeneste, og han valgte at cykle ind i Bedsted ad en øde bagvej, der munder ud i en af gaderne i Bedsted. Her stod imidlertid to tyske vagtposter, der råbte ham an, men han mistede fuldstændig overblikket og cyklede væk, alt hvad han kunne, uden at soldaterne foretog sig noget yderligere.

Jeg fik nu overdraget opgaven, men cyklede i stedet ad hovedgaden ind i Bedsted og fik afleveret brevet uden at blive antastet af tyskerne. Jeg havde på fornemmelsen, at Bedstedfolkene også var i færd med at rense våben.

Om aftenen den 4. maj 1945, da radio BBC fra London havde bragt Montgomerys meddelelse om, at de tyske tropper i vort område havde overgivet sig, blev de forskellige modstandsgrupper rundt om i landet samlet på deres respektive pladser. Vor gruppe i Visby-Heltborg samledes i Visby Præstegård, hvor pastor Andersen residerede, og vi ventede nu på nærmere ordre om, hvad vi skulle foretage os. Der skete ikke noget før næste morgen, da vi fik besked på at køre til Bedsted, hvor grupperne fra Bedsted-Grurup, Hassing-Villerslev, Skyum-Hørdum og Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg var samlet hos læge Therkildsen, som var leder af nævnte grupper.

5. maj var vi nu blevet synlige for al folket, og midt i glædesrusen over Danmarks befrielse blev vi modtaget med stor begejstring. Ja, vi blev oven i købet kaldt frihedskæmpere.

Da hverken politi eller militær var intakte, skulle vi i første omgang virke som en slags ordensmagt, så samfundet fortsat kunne fungere på normal vis. Vores første opgave blev at arrestere de såkaldte værnemagere, og modstandsbevægelsens ledelse lagde stor vægt på, at disse arrestationer skulle foregå hurtigt og præcist for at undgå tilfælde af selvtægt, eller som vi kaldte det: De lange knives nat. Det var i forvejen lagt ud til de enkelte grupper at finde ud af, om der var nogen inden for deres område, der kom ind under denne kategori. I vores område var der kun en enkelt, der blev pågrebet og sendt til arresten i Vestervig, men andre steder gik det vist lidt voldsommere til, f. eks. i Hurup. For hele Sydthy området blev det til ca. 30 personer. Senere viste det sig, at mange af dem var »små fisk«, der hurtigt blev frigivet. Jeg mente dengang, at disse arrestationer var en stor fejltat-

Selv om der ikke altid var god stemning i Agger fandt modstandsfolkene også tid til at more sig

gelse, som jeg kun kan beklage. Det var yderst vanskeligt at finde ud af, hvor grænsen skulle gå. Der var stor arbejdsløshed, og tyskerne efterspurgte arbejdskraft til bygningen af bl.a. fæstningsanlægget langs kysten. Det blev eksempelvis betragtet som legalt arbejde, mens de vognmænd, som fragtede arbejderne derud, i nogle tilfælde blev arresteret.

Vor deling fik nu til opgave at overtage tyskernes fæstningsværker på Agger Tange, og om eftermiddagen kørte vi til Agger. Vi havde selvfølgelig stadig følelsen af den positive modtagelse, som vi havde oplevet tidligere på dagen, derfor blev vor ankomst her noget af en prøvelse. Vi holdt ind hos den på egnen kendte radikale politiker, tolder Madsen. Mens vi stod udenfor i det gode vejr, samlede en stor mængde folk fra Agger sig på den anden side af vejen og råbte skældsord over til os, fordi vi var taget ind hos Madsen, som de kaldte: en nazikarl.

Resten af dagen holdt vi os inden døre hos toldereren, og til natten blev vi indkvarteret privat. Jeg og min makker kom til at bo hos en dame, der havde en delikatesseforretning. Om morgenen, da vi forlod vort logi, så vi til vor store forskrækkelse, at der med tjære var malet et kæmpestort hagekors på huset. Det var just ikke under dette symbol, vi havde tænkt at udføre vor mission. Mange af vore folk havde været ude for det samme, så derfor lavede vi opstand og forlangte at få en anden ordning på det hele. Vi blev derfor indkvarteret på Agger Badehotel, hvor der også blev indrettet et kontor, der kom til at fungere som en kommandocentral med pastor Andersen som øverstkommanderende.

Havde meningen med den private indkvartering været at få kontakt med befolkningen, virkede det i hvert fald modsat. Vi fik aldrig kontakt med befolkningen. Vi var luft for dem, og de så os ikke eller vendte ryggen til. Det bundede sandsynligvis i, at der ikke var nogle fra Agger med i modstandsbevægelsen. Ledelsen mente, at det var alt for farligt at have en gruppe i Agger. Man prøvede at råde bod på det ved at optage nogle få mænd fra Agger i Vesterviggruppen, men det havde tilsyneladende ikke den store effekt. Den eneste kontakt med folk

fra Agger var, da min makker og jeg afløste vagten i kanonbunkeren, hvor de havde besøg af to unge piger med tørklæder. At gå med tørklæde var ikke et modelune blandt pigerne, men man kunne næsten være sikker på, at der var tale om en i folkemunde såkaldt feltmadras, det vil sige en pige, der havde været kæreste med en tysk soldat, og nu af en ophidset befolkning havde fået klippet sit hår af som udtryk for foragt.

Det var en ret så vanskelig opgave, der nu skulle klares af den uprøvede ledelse. Som det første skulle der tages kontakt til den øverstbefalende for de tyske tropper i Agger for at finde en rimelig måde at afvikle rømningen af hele det militære område på Agger Tange, samt at gøre opmærksom på, at man havde ordre til at oprette en vagtjeneste ved deres befæstede anlæg, hvor der fandtes store lagre af våben og ammunition.

Det tyske mandskab på tangen tilhørte imidlertid marinen, og det gav en del problemer, da man erklærede, at kapitulationen kun var gældende for landstyrkerne, hvorfor man var uvillige til at efterkomme ordrer fra modstandsbevægelsen og agtede at forblive, selv om landstyrkerne påbegyndte deres hjemrejse.

Der blev nu sat vagtposter på vejen ud ad tangen, der dengang gik lige inden klitrækken, og vi havde pligt til at standse og undersøge alle køretøjer, noget, der kunne give anledning til en del konflikter, især når der var tale om lastbiler med soldater på ladet, hvilket skete nogle gange. Herefter blev alle kommanderet ned for sammen med køretøjet at blive undersøgt, og forestillingen gentog sig, når de skulle tilbage. Soldaterne var naturligvis rasende over, at mariner i den tyske værnemagt skulle lade sig kommandere af et par unge fyre, hvis eneste uniform var et grønt armbind, der var hæftet fast med et par sikkerhedsnåle. Men vi var altid udstyret med de lette maskingeværer med 28 skud i magasinet, noget tyskerne havde voldsom respekt for, og når vi afsikrede dem, parerede de ordre uden indvendinger. Lidt fik vi en gang imellem ud af vore anstrengelser, bl.a. fandt vi en gang en pige, der sad gemt under nogle tæpper i et hjørne af lastbilen, og hende tog vi naturligvis i forvaring.

*Sådan sluttede krigen for den tabende part - en
enlig soldat må traske den lange vej til Tyskland
med fuld oppakning*

Umiddelbart før tyskerne begyndte den lange vandring sydpå, blev der på kontoret på badehotellet af forskellige tyske soldater indleveret et utal af ting og sager, som de ønskede at få sendt til Tyskland. Men de blev aldrig afsendt.

De højest rangerende officerer tog turen sydpå i militære køretøjer, men alle andre måtte gå den tunge vej med fuld oppakning, og de fik forplejning fra de store transportable feltkøkkener. Nogle kolonner havde deres ting stablet på påhængsvogne fra lastbiler, som de selv måtte trække af hold på 16-20 mand den lange vej til den dansk tyske grænse. Her blev alt taget fra dem. Turen hjem må have været fyldt med tunge overvejelser om, hvad der var at komme hjem til. Krigen var tabt, og meldingerne gik på, at Tyskland var sønderbombet og hvad med deres familiers skæbner?

Da marinerne omsider var rejst, blev vor gruppe sendt ud på Tangen for at overtage vagten af lejren, hvor soldaterne havde haft deres indkvartering. Det var begrænset, hvad tyskerne havde efterladt i de forskellige barakker, men vi kunne se, at der f. eks. var indrettet et slagteri i en af dem, så det var nok ikke helt ubegrundet, at folk snakkede om landmænd, der solgte svin til værnemagten. En anden var fyldt op med noget så uinteressant som knækbrød, og i en tredje fandt vi et lager med håndgranater af den slags, der var udstyret med træhåndtag, der havde den fordel, at de kunne kastes temmelig

langt og ramme ret præcist. Sprængkraften var derimod ikke særlig imponerende i forhold til dem, vi i sin tid havde fået udleveret, noget vi fandt ud af efter nogle prøvesprængninger.

Efter nogen tids forløb ankom danske militser til Agger, og man gik straks i gang med at samle tyskernes efterladenskaber sammen i depoter og rydde området for miner og andre ting, der kunne være til fare for Aggerboerne, og dermed var vores opgave sådan set løst, og ingen havde længere brug for os.

Vi kunne nu vende tilbage til vor mere stilfærdige hverdag med en masse spændende og dramatiske oplevelser. Nu var det overstået, og vi følte, at vi havde gjort vor pligt for fædrelandet. Ikke som gloriøse helte, der sejrige forlader valpladsen, men som de jævne hverdagsmennesker, vi var. Vi gik ind i gruppen, selv om vi var klar over den risiko, der fulgte med beslutningen. Vi måtte bare gøre det.

Arbejdet i Agger var dog ikke uden konsekvenser for gruppens leder pastor Andersen. 5. maj 1945 faldt på en lørdag, og den efterfølgende dag skulle der være festgudstjeneste landet over. Den ville pastor Andersen gerne holde for sine menigheder i Visby og Heltborg kirker, men som gruppens leder havde han samtidig påtaget sig ansvaret for andre opgaver, som han ikke ville løbe fra. Det gjorde han heller ikke, og derfor kimedede klokkerne ikke til festgudstjeneste i Heltborg og Visby kirker.

Det affødte hård kritik fra menighedsrådet i Heltborg sogn. De følte, at de var blevet snydt for en oplevelse, som de havde berettiget krav på, og opgaverne i Agger måtte kunne løses af en anden.

Inden vi begyndte hjemrejsen, skulle vi aflevere vore våben, skønt vi ikke var meget for det. Der var dog mulighed for at beholde sit våben, hvis det blev registreret. Jeg har således min canadiske karabin, et lille halvautomatisk gevær med 15 skud i magasinet - et fantastisk våben. Jeg har aldrig haft det hængende på væggen til anerkendelse eller forargelse. Det er anbragt i et skab, men af og til tager jeg det frem - holder det i min hånd og konstaterer, at det trods alt har givet mig en psykologisk balance i min tilværelse.